

جهت گیری الهی - فرهنگی

در تدریس

رشته ی حسابداری

دوره کارشناسی

www.ketab.ir

■ نویسندگان ■

محسن اسماعیل زاده نوقی

علی علی وند

فروغ حیرانی

هدایت ... کلماتیان

■ استادان معارف ■

مهدی تقی زاده

محمد مهدی حرزاده

عنوان و نام پدیدآور: جهت گیری الهی - فرهنگی در تدریس رشته حسابداری دوره کارشناسی/نویسندگان محسن اسماعیل زاده نوقی... [و دیگران].

مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص: ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.

شابک: ۳۵۰۰۰۰ ریال: ۰۰-۳۹۳-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۲۵-۱۲۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: حسابداری -- جنبه های مذهبی -- اسلام

Accounting -- Religious aspects -- Islam

حسابداری -- جنبه های اخلاقی

Accounting -- Moral and ethical aspects

حسابداری -- راهنمای آموزشی

Accounting -- Study and teaching

شناسه افزوده: اسماعیل زاده، محسن، ۱۳۵۹-

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر نشر معارف

رده بندی کنگره: BP۲۳۰/۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۳

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۲۶۸۳۱

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

جهت گیری الهی فرهنگی در تدریس رشته حسابداری

■ نویسندگان: محسن اسماعیل زاده نوقی، علی علی وند، قزوین خیرانی،

هدایت ا... کلماتیان

■ استادان معارف: مهدی تقی زاده، محمد مهدی حرزاده.

■ انتشارات: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف

■ چاپ اول: ۱۴۰۰

■ صفحه آرا، طراح جلد: محمد مهدی میرزابابایی

■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

■ شابک: ۰۰-۳۹۳-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸

■ قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف

Email: Info@nashremaaref.ir

نشانی: قم، خیابان شهداء، کوچه ۳۲، پلاک ۳

حق چاپ برای انتشارات محفوظ است.

تلفن انتشارات: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴

فهرست مطالب:

تقریظ استاد دکتر محسن دستگیر.....	۱۱
پیشگفتار.....	۱۳
نقش تربیتی استاد در قالب رفتاری.....	۱۷
فصل اول: تدریس با مبانی و پیش فرض های الهی	۲۱
ارتباط بین حسابداری و جهان بینی.....	۲۳
ضرورت تدریس با پیش فرض های توحیدی.....	۲۸
پیش فرض چیست؟.....	۲۹
عرصه های پیش فرض توحیدی و غیر توحیدی:.....	۳۰
۱- کافی بودن علم برای سعادت یا نیاز به علم و دین هر دو.....	۳۰
۲- عکس العمل نظام هستی در مقابل رفتار عادلانه یا ظالمانه حسابدار.....	۳۳
۳- پاسخگویی فقط درمقابل کار فرما یا درمقابل خدا و کار فرما.....	۳۵
۴- اصل تنازع بقا و تضاد منافع یا تسابق بقا و تعاون.....	۳۶
۵- لزوم داشتن یا نداشتن اطلاعات شرعی.....	۳۹
۶- ضرورت یا عدم ضرورت ارائه گزارش رعایت احکام شرعی به کارفرما.....	۴۱
۷- کمک به گناه یا همکاری نکردن در گناه.....	۴۲
۸- اخلاق حرفه ای سکولار یا الهی.....	۴۴
۹- مصلحت فردی یا عمومی.....	۴۶
۱۰- دنیا یا آخرت.....	۴۸
فصل دوم: ارائه مطالب درسی با گفتمان، پیوند یا گریز الهی	۵۱
مقدمه.....	۵۳
دلیل استفاده از پیوند و گریز.....	۵۴
نمونه هایی از پیوند و گریز:.....	۵۷
نام درس: اصول حسابداری.....	۵۸
سرفصل: مقدمه.....	۵۸
نمونه ۱- مطلب درسی: ضرورت حسابداری.....	۵۸
نام درس: اصول حسابداری.....	۶۰

سرفصل ۱: مقدمه.....	۶۰
نمونه ۲- مطلب درسی ۲: آشنایی با مفاهیم اولیه حسابداری.....	۶۰
سرفصل ۲: آشنایی با مفاهیم پایه حسابداری.....	۶۲
نمونه ۳- مطلب درسی ۱: اصطلاحات کلیدی.....	۶۲
نمونه ۴- مطلب درسی ۲: حساب و ثبت رویداد مالی در حسابها.....	۶۳
سرفصل ۳: تجزیه و تحلیل معاملات و عملیات مالی.....	۶۵
نمونه ۵- مطلب درسی: دارائی، بدهی، حقوق صاحبان سرمایه، درآمد، سود و سرمایه.....	۶۵
سرفصل ۴: تهیه صورتهای مالی.....	۷۱
نمونه ۶- مطلب درسی: صورت وضعیت مالی، صورت سود و زیان، صورت جریان وجوه نقد.....	۷۱
نام درس: حسابداری میانه.....	۷۶
سرفصل ۱: حسابها و اسناد دریافتی.....	۷۶
نمونه ۷- مطلب درسی: اسناد دریافتی (چک و سفته).....	۷۶
سرفصل ۲: موجودی مواد و کالا.....	۷۸
نمونه ۸- مطلب درسی: موجودی های کالا.....	۷۸
نام درس: اصول حسابرسی.....	۸۱
سرفصل: الزامات اخلاق حرفه ای مربوط به حسابرسی صورتهای مالی.....	۸۱
نمونه ۹- مطلب درسی: اخلاق و آیین رفتار حرفه ای در حسابرسی (درستکاری، حق منداری در صورت تضاد منافع، صلاحیت و مراقبت حرفه ای، رازداری).....	۸۱
نام درس: حسابداری مالیاتی.....	۹۰
سرفصل: مقدمه.....	۹۰
نمونه ۱۰- مطلب درسی: مختصری از مبانی نظری (تعریف مالیات، اهداف مالیات).....	۹۰
نام درس: حسابداری موارد خاص.....	۹۴
سرفصل ۱: حسابداری قراردادهای بلند مدت پیمانکاری.....	۹۴

پیشگفتار

کتاب حاضر حاصل بیش از ۷۰ جلسه بحث و تبادل نظر استبد و صاحب نظران حوزه و دانشگاه و یکی از مجموعه کتب طرح تدریس با جهت گیری الهی - فرهنگی است. این کتاب برای آن دسته از استادان دانشگاه نوشته شده است که معتقدند معلم و مدرّس علاوه بر نقش آموزشی - و بلکه مقدم بر آن - نقش تربیتی نیز دارد. استاد می تواند نقش تربیتی خود را به دو شکل ایفا کند: نخست «رفتاری» و دیگری «گفتاری».

به نظر می رسد تدریس با «جهت گیری الهی - فرهنگی» یکی از بهترین روش ها برای ایفای نقش تربیتی استاد به شکل گفتاری است؛ یعنی «آموزش دروس تخصصی به فراگیران (دانشجویان) به گونه ای که فراگیر، به خداشناسی، دین داری و خودباوری نزدیک تر شود». تدریس با جهت گیری الهی - فرهنگی، اهدافی دارد که عمده آن عبارت است از:

- ✓ آموزش و فراگیری دانش برای رضای خدا و خدمت به جامعه
- ✓ توضیح مطالب علمی و تبیین مباحث درسی با گفتمان الهی و پیش فرض های توحیدی

- ✓ آموزش علم به گونه‌ای که موجب خودشناسی و خودباوری شود
- ✓ تربیت دانشجو به گونه‌ای که علم خود را برای خدمت به بشر و آرامش و آسایش و تعالی او به کار گیرد
- ✓ آموزش علم همراه با اخلاق الهی و تربیت اسلامی

ضرورت تدریس با جهت‌گیری الهی - فرهنگی این است که دانشجویان، علم و ایمان را هم‌زمان کسب نمایند و فارغ‌التحصیلان دانشگاه نسبت به زمان ورود به دانشگاه مومن‌تر و متدین‌تر باشند، یکی از ضروری‌ترین اقدامات، تدریس با جهت‌گیری الهی - فرهنگی است. حضرت امام خمینی (قدس سره) در این خصوص خطاب به دانشگاهیان می‌فرماید: «باید بشر به فکر این باشد که به چیزهایی که برای تربیت و آموزش و تعلیم انسان است، جهت بدهد. چنانچه به دانشگاه‌ها جهت داده نشود، همان دانشگاه‌هایی می‌شود که در بین بشر [امروز] هست، و از همان دانشگاه‌ها قوای مخرب بیرون می‌آید. و اگر جهت به آن داده بشود، دانشگاه‌ها کاری می‌کنند که مسلسل‌ها نمی‌توانند بکنند خدمتی می‌توانند به بشر بکنند که هیچ کس دیگر نمی‌تواند اینقدر خدمت بکند. عمده آن جهت که طرف آن جهت رفته می‌شود. و قرآن این را فرموده است: «إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» قرائت کن نه قرآن مطلق، بیاموز، نه آموزش مطلق. علم تحصیل کن، نه علم مطلق و تحصیل مطلق؛ علم جهت‌دار، آموزش جهت‌دار. جهت، اسم رب است، توجه به خداست، برای خدا و برای خلق خدا.

قلم‌ها اگر در دنیا برای خدا و برای خلق خدا به کار بیفتند مسلسل‌ها کنار می‌رود. و اگر برای خدا و برای خلق خدا نباشد، مسلسل‌ساز می‌شود. ابزار کوبنده‌ی انسان با دست قلم‌دارها و دست علمایی که در دانشگاه‌ها هستند، وجود پیدا کرده است. و همه ترقیات بشر هم با دست علما و بیان و قلم علما وجود پیدا کرده است. کوشش کنید که در این آموزشی که به مردم می‌دهید، جهت‌دار باشد»^۲.

دانشگاه اسلامی آن نیست که تنها تعدادی برنامه دینی بیرون از سرفصل‌های رایج و مصوب، در آن اجرا شود، بلکه دانشگاه اسلامی آن است که کلاس‌های درس - که متن اصلی و

۱. علق: ۱.

۲. دانشگاه و دانشگاهیان از دیدگاه امام خمینی (ره) ص ۵.

برنامه محوری دانشگاه به شمار می‌آیند - علاوه بر بعد علمی، کلاس خداشناسی و تربیت الهی نیز باشند. برای آنکه این موضوع بهتر تبیین شود طرح این پرسش مفید بلکه ضروری است: برنامه دانشگاه چیست؟ و فوق برنامه آن کدام است؟

بی‌شک، برنامه دانشگاه دورکن اساسی دارد، آموزش و پژوهش. منظور از آموزش، دروسی است که در کلاس‌ها تدریس می‌شود و همه دانشجویان را بدون استثنا شامل می‌شود. نمود بارز پژوهش نیز تحقیقات، پایان‌نامه‌ها و مقاله‌های استادان و دانشجویان است. در عمل آموزش، بخش بسیار بیشتری از فعالیت دانشگاه را به خود اختصاص می‌دهد. اموری مانند: مسابقات فرهنگی، سخنرانی‌های مذهبی، اردوها و امثال آن «فوق برنامه» به شمار می‌آیند. طبیعی است که در مقایسه با برنامه‌های آموزشی دانشگاه، فوق برنامه تعداد کمتری را پوشش می‌دهد (هم درصد بسیار کمتری از دانشجویان شرکت می‌کنند و هم تعداد فوق برنامه‌هایی که یک دانشجوی شرکت می‌کند در مقایسه با درس‌هایی که طی چندین واحد در هر نیمسال شرکت می‌کند بسیار ناچیز است). پس برای اسلامی شدن دانشگاه باید تمرکز بر روی برنامه‌های دانشگاه باشد نه فوق برنامه‌ها، یعنی باید به دنبال آن باشیم که علمی که در دانشگاه آموزش داده می‌شود و کلاس‌هایی که برگزار می‌شود، جهت الهی داشته باشد.

حضرت امام خمینی رحمه الله در خصوص اسلامی شدن دانشگاه‌ها چنین می‌فرمایند: «آن که اسلام می‌خواهد و آن مقصدی که اسلام دارد، این است که تمام علوم، (چه علوم طبیعی باشد و چه علوم غیرطبیعی باشد) تمام این‌ها مهار بشود به علوم الهی و برگشت به توحید بکند و هر علمی جنبه الوهیت در آن باشد. یعنی انسان، طبیعت را که می‌بیند خدا را در آن ببیند، ماده را که می‌بیند خدا را در آن ببیند، سایر موجودات را که مشاهده بکند خدا را در آن ببیند. اسلام برای آن آمده است که تمام موجودات طبیعی به الهیت و تمام علوم طبیعی به علم الهی برگردد»^۱.

پس برای اسلامی شدن دانشگاه باید تمرکز بر روی برنامه‌های دانشگاه باشد نه فوق برنامه‌ها یعنی باید به دنبال آن باشیم، علمی که در دانشگاه آموزش داده می‌شود و کلاس‌هایی که برگزار

می‌شود، جهت الهی داشته باشد. تازمانی که کلاس‌های درس جهت الهی نداشته باشد، تمام فعالیت‌های دینی و اقدامات فرهنگی و آموزش‌های اسلامی (دروس معارف) تأثیر لازم را نخواهد داشت.

چند برنامه فرهنگی و دینی، در مقابل انبوهی، از دروسی که احتمالاً از جهت‌گیری الهی بی‌بهره‌اند، تأثیر گذار نیست یا اگر تأثیر گذار باشد، تأثیر آن پس از مدت اندکی از بین می‌رود. با توجه به آنکه در مقطع کارشناسی، یک دانشجوی حدود ۱۴۰ واحد درسی را می‌گذراند و برای هر دو واحد، در شانزده جلسه کلاس شرکت می‌نماید، در نتیجه یک دانشجوی مقطع کارشناسی باید در هفت «نیم‌سال» یا بیشتر، حداقل در ۱۰۰۰ جلسه کلاس درس شرکت کند. اگر آموزش این دروس با جهت‌گیری الهی - فرهنگی همراه شود مسلماً تأثیر شگرفی بر باورهای دینی دانشجویان خواهد گذاشت. در ضمن گاهی بیان مطالب دینی - که نیاز به تخصص نداشته باشد - از زبان استاد درس تخصصی و غیر معارف تأثیر بیشتری دارد و در اعماق ذهن مخاطب جای می‌گیرد، از این رو لازم است استادان محترم از این قابلیت خود برای خدمت به دین و اخلاق استفاده نمایند.

شیوه تدریس با جهت‌گیری الهی - فرهنگی بدین صورت است که هر استادی می‌تواند با توجه به سلیقه و تشخیص خود و رعایت نمودن اصول علمی و دینی عمل نماید. چه بسا برخی اساتید به کتاب راهنمای تدریس در این زمینه نیازی ندارند اما برای تسهیل کار علاقمندان، کتاب حاضر تدوین شده است تا اساتیدی که معتقد به تدریس با جهت‌گیری الهی - فرهنگی هستند در صورت تمایل از مطالب آن استفاده نمایند.

این کتاب در سه فصل تدوین شده است که هر فصل بخشی از اهداف مدنظر را تأمین می‌کند. قبل از آنکه هر بخش جداگانه توضیح داده شود، ذکر این نکته ضروری است که تدریس با جهت الهی نه تنها خللی در تدریس مطابق با سرفصل‌های مصوب ایجاد نمی‌کند، بلکه با بیان مطالب با گفتمان الهی و ذکر پیوندهای مرتبط، موجب می‌شود مطلب درسی برای دانشجویان روشن‌تر شده و با مبانی صحیح در ذهن آن‌ها جای بگیرد.

فصل اول تحت عنوان «مبانی و مفاهیم و پیش‌فرض‌های توحیدی» سعی دارد تا برخی از

مفاهیم و واژه‌های کلیدی علم حسابداری و برخی از مبانی الهی و اسلامی این علم را توضیح داده، و همچنین از تاثیر بیش فرض های الهی و غیر الهی در کاربرد حسابداری سخن بگوید.

فصل دوم تحت عنوان «ارائه مطالب درسی با گفتمان؛ پیوند یا گریز الهی»، پر حجم ترین فصل کتاب است و سعی دارد به استاد کمک کند تا در خلال مباحث درسی و به تناسب آن، مطالب دینی و فرهنگی را در کلاس درس مطرح نماید.

در این فصل، نمونه هایی از دروس تخصصی رشته حسابداری (مقطع کارشناسی) انتخاب شده، سپس در هر درس تعدادی از سرفصل های مصوب تعیین گردیده و بعد از بیان مطلب درسی، نکته دینی یا فرهنگی متناسب با آن ذکر شده است.

فصل سوم با عنوان «گزیده ای از تاریخ علم حسابداری در تمدن اسلام و ایران» از نقش ایرانیان و مسلمانان در پیدایش و گسترش علم حسابداری سخن گفته، و سعی دارد تا به استاد کمک کند تا روحیه خودباوری را در دانشجو ایجاد نماید.

در ادامه، ذکر این نکته لازم است که شیوه پیشنهادی این کتاب که متکی بر گفتار معلم، و مدرس است به معنای نفی شیوه رفتاری نیست. بلکه مکمل آن است.

نقش تربیتی استاد در قالب رفتاری

همانگونه که بیان شد، معلم و استاد علاوه بر نقش آموزشی نقش تربیتی نیز دارد بلکه به دلیل تقدّم تربیت و اخلاق بر دانش (به معنای اطلاعات)، نقش تربیتی وی مهمتر و مقدّم بر نقش آموزشی است. همچنین گفته شد که نقش تربیتی معلم و استاد می تواند در قالب رفتاری یا گفتاری باشد. از آنجا که رسالت این کتاب کمک به مدرّسان محترم در ایفای نقش تربیتی در قالب گفتاری است، از این رو در کتاب حاضر فقط به مباحث گفتاری پرداخته شده است و بخش رفتاری به کتاب ها و منابع مربوطه (مانند آداب تعلیم و تربیت یا اخلاق حرفه ای) که در این زمینه وجود دارد یا می تواند تالیف شود، واگذار شده است. اما چون بخش رفتاری بسیار مهم و تاثیر گذار است و بدون آن گفتار معلم و استاد کم تاثیر یا بی تاثیر می شود و حتی ممکن است گاهی نتیجه عکس بدهد؛ برخی نکات به صورت فهرست وار ذکر می شود. امید آنکه خداوند متعال به خوانندگان عزیز توفیق عمل عنایت فرماید.